

[illegible]

16; بِالْجَنْبِوَابْنِالسَّب۪يلِۙوَمَامَلَكَتْاَيْمَانُكُمْۜاِنَّاللّٰهَلَايُحِبُّمَنْكَانَمُخْتَالًافَخُورًاۙ "Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş'a, yolcuya ve elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz, Allah kibirlenen ve övüp duran kimseleri sevmez." Ayette iki temel görev ve sorumluluk bildirilmiştir: Biri Allah’a ibadet etmek ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmamak, diğeri Allah’ın kullarına ihsanda bulunmaktır. Allah’a ibadet; insanın yaratılış gayesidir.[3] Allah’a ibadet edebilmek için; O’nu isim ve sıfatlarıyla birlikte tanımak, O’na hiçbir şeyi ortak koşmamak, emir ve yasaklarına uymak gerekir. Allah’ın kullarına ihsanda bulunmak, onlara karşı görev ve sorumlulukları yerine getirmek ve onlara saygılı olmaktır. Ayette insanların birlikte olduğu ve özel ilgi gösterilmesi gereken kimseler zikredilmiştir. Bunlar; anne, baba, akraba, yetimler, yoksullar, komşular, eş ve arkadaşlar ile yolcu v hizmetliler/işçilerdir. “Akraba” kapsamlı bir kelimedir. Kişinin çocukları, kardeşleri, ebe-dedeleri, torunları, amcaları, halaları, teyzeleri, dayıları, yiyecekleri, kayın valide ve kayın pederleri, kayın biraderleri ve baldızlarıdır. Ayette zikredilenler, ya bir aile içinde veya mesken veya işyerinde komşu olarak yaşarlar veya bu insanlarla çeşitli vesilelerle sosyal ilişki içersinde olunur. Birlikte olmanın ve sosyal ilişkiler içerisinde bulunmanın getirdiği görev ve sorumluluklar, “ihsan” kelimesi ile yerine getirilmesi istenmiştir. Anne-babaya ihsan; onlara iyi davranmak, ihtiyaçlarının karşılamak, isteklerini yerine getirmek hayır dua etmek, kaba ve kırıcı olmamak, onlara “öf” bile dememek, onları azarlamamak, bağırıp çağdırmamak, dövmemek, dargın durmamak ve benzeri şekillerde olur.[4] Akrabaya ihsan; ihtiyaçları olduğunda onlara maddi ve manevi anlamda yardım etmek, onları ziyaret etmek, iyi ve kötü günlerinde yanlarında olmaktır. Akraba ile ilişkiyi sürdürme dinimizde “sıla-i rahim” kavramı ile ifade edilir. Sıla-i rahim, farz bir görevdir.[5] Akraba ile ilişkileri sürdürme, aile ve toplum hayatının huzur ve mutluluğu için gerekli bir husustur. Aile fertlerinin ihsanı; karşılıkları görev ve sorumluluklarını yerine getirmekle gerçekleşir. İnsanların en çok birlikte olduğu ve birbirlerine karşı haklarının bulunduğu insanlar aile fertleri özellikle eşler ve çocuklardır. Erkeğin ihsanı; aile kurumunun yönetimini iyi ve adaletli yapması,[6] eş ve çocuklarının yeme, içme, giyinme, barınma, ısınma, eğitim ve sağlık gibi her türü ihtiyaçlarını zamanında ve yeterince karşılaması [7] onları dünyevî ve uhrevî zararlardan koruması,[8] ibadete teşvik etmesi,[9] onlara güzel söz söylemesi, yalan söylememesi, onları aldatmaması,[10] aile içi sorunları büyütmemesi, dargın durmaması,[11] işlerini aile fertleriyle istişare etmesi,[12] affedici olması, eşini kötülememesi ve dövmemesi[13] şeklinde gerçekleşir. Kadın ihsanı ise; hem ev işlerinde hem de çocukların yetiştirilmesi, eğitim-öğretimi, sağlık, giyim-kuşam, yeme-içme ve benzeri konularda

yönetim sorumluluğunu en iyi bir şekilde yerine getirmesi, eşine iyi davranması, saygılı olması, eşinin meşru isteklerini makul ve olumlu karşılaması,[\[14\]](#) eşine karşı hoşgörülü ve güler yüzlü olması, iyilik ve hizmetlerine teşekkürür etmesi, ekonomik değerleri yerli yerinde harcaması, israf etmemesi, eşi ile dargın durmaması ve eşini kötülememesi şeklinde yerine getirilir. Eşler, karşılıklı bu görevlerini hakkıyla yerine getirirler, birbirlerini aldatmazlar, birbirlerine zulmetmezler, karşılıklı haklara riayet ederler ve saygılı olurlarsa aile yuvasındaki birliktelikleri ömür boyu güven ve huzur içinde devam eder. İhsanda bulunulması istenen diğer insanlar; komşular, arkadaşlar, yetimler, yoksullar, yolcular, hizmetliler ve işçilerdir. Bunlara ihsan onlara iyi davranmak, maddi ve manevi yardımda bulunmak, haklarına riayet etmek ve saygılı olmak şeklinde gerçekleşir. Ayet ve hadislerde bu konu önemle dile getirilmiştir.[\[15\]](#) Ayette “uzak komşu” ve “yakın komşu” zikredilerek komşulara ihsan önemle vurgulanmıştır. Toplum hayatında insanlar, mesken, dükkân, iş, yolculuk ve benzeri pek çok alanda sosyal ilişki halindedir. Aynı ilde, ilçede, köyde ve mahallede birlikte yaşarlar. İnsanın komşularına, arkadaşlarına ve misafirlerine iyi davranması, haklarına riayet etmesi ve saygılı olması temel görevidir. Peygamberimiz (a.s.), مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوص۪ين۪ى بِالْجَارِ حَتّٰى ظَنَنْتُ اَنَّهُ سَيُورِثُهُ “Cebrail bana komşu hakkında o kadar tavsiyede bulundu ki, onu mirasçı kılacak sandım."[\[16\]](#) وَاَحْسِنْ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَكَ تَكُنْ مُسْلِمًا "Komşularına iyi komşuluk et ki gerçek Müslüman olasın."[\[17\]](#) خَيْرُ الْجِيرَانِ عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرُهُمْ لِجَارِهِِ “Allah katında komşunun hayırlısı komşusuna hayırlı alan kimsedir.”[\[18\]](#) مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَالْيُكْرِمْ جَارَهُ “Kim Allah'a ve âhıret gününe inanıyorsa komşusuna iyilik etsin" (Buhârî, Edeb, 31; VII, 79) buyurarak komşulara nasıl ihsanda bulunulması gerektiğini beyan etmiştir. Bu itibarla

ekonomik durumları, sosyal konumları, itibar düzeyleri, etnik kökenleri ve inanç durumları ne olursa olsun, komşularımıza iyi davranmamız, her şeyden önce onlara Allah'ın bir kulu olarak bakmamız gerekir. Hangi sebeple olursa olsun onları küçümseyici, tahkir ve alay edici[19] bir tavır içine girmemiz İslam ahlakı ile bağdaşmaz. Peygamberimizi (a.s.),

بِحَسَبِ
امْرِئٍ مِنَ
الشَّرِّ
اَنْ
يَحْقِرَ
اَخَاهُ “Kişiye, mümin kardeşini küçümsemesi, tahkir etmesi kötülük olarak yeter.”[20]
 لاَ
يَدْخُلُ
الْجَنَّةَ
مَنْ لاَ
يَأْمَنُ
جَارُهُ
بَوَاءِقَهُ
“Kötülüğünden komşusunun emin olmadığı kimse cennete giremez" [21] buyurarak konuyu önemini dile getirmiştir. Komşu haklarını şöyle özetleyebiliriz; 1. Hastalandığında ziyaretine gitmek. 2. Öldüğünde cenazesine katılmak. 3. Borç istediğinde imkân nispetinde yardımcı olmak. 4. Darda kaldığında yardımına koşmak. 5. Bir konuyu istişare ettiğinde görüş beyan etmek. 6. Bir nimete kavuştuğunda tebrik etmek. 7. Düğün, sünnet ve benzeri davetlerine icabet etmek. 8. Başına bir musibet geldiğinde teselli etmek. 9. Kamuya zararı olmayan hata ve kusurlarını deşifre etmemek. 10. Gıybet ve dedikodusunu yapmamak. 11. Karşılaştığında selam vermek ve hal hatır sormak, 12. Sözlü veya fiili olarak her hangi bir şekilde eziyet etmemek. 13. Canına ve malına zarar vermemek. 14. Güler yüzlü davranmak. Ayetin sonundaki “Allah kibirlenen ve övüp duran kimseleri sevmez” cümlesi, Allah’a ve Allah’ı kullarına karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyen kimselerin Allah katındaki değersizliğini ve böyle olunmaması gerektiği vurgulu bir şekilde ifade eder. Birlikte yaşmanın getirdiği görev ve sorumluluğun olmazsa olmazları vardır. Bunlar; can ve mal güvenliği, adalet ve eşitlik, din, ibadet ve düşünceyi ifade, ticaret ve seyahat özgürlüğü, mal-mülk edinme, mesken, aile mahremiyeti ve onurun her türlü tecavüzden korunması ve benzeri hususlardır. Birlikte yaşamanın en önemli şartı can ve mal güvenliğidir. Bir toplumda yaşayan insan, evinde, iş yerinde, sokakta, piknikte kısaca nerede olursa olsun kimsenin canına ve malına kastedilmeyeceği ve kastetmek isteyenlere fırsat verilmeyeceği güveni içersinde olması gerekir. İnsanın en kıymetli varlığı canı ve malıdır. Hayat tehlikede olursa diğer haklar ve nimetlerin kullanılması mümkün olmaz. Mal canın yongasıdır. Mal ve mülk olmayınca hayatın devam ettirilmesi zordur. Bu itibarla bir toplumda yaşayanların mal ve can güvenliğine sahip olması gerekir. Bütün toplumlar temel yasalarında can ve mal güvenliğini güvence altına almışlar, cana ve mala taarruzu suç saymışlardır. Dinimiz de can ve mala tecavüzü şiddetle haram kılmıştır.[22] Dinî, inancı, ırkı ve cinsiyeti ne olursa olsun suçsuz yere bir insanı öldüren bütün insanları öldürmüş gibi günah kazanmış olur.[23] Hırsızlık, soygun ve gasp gibi mala, mülke ve servete tecavüz etmek ve zarar vermek

insan haklarını ihlal etmek, toplumsal güveni bozmaktır. Bu suçu işleyenlere ağır ceza öngörülmesi[24] bu haramı işlemenin büyük günah olduğunu ifade eder. Adalet ve eşitlik, birlikte yaşamının ve toplumsal güven ve barışın vazgeçilmez şartıdır. Topumda herkesin devlet imkânlarından yararlanma, eğitim-öğretim, ticaret ve seyahat, mal-mülk edinme ve benzeri temel hak ve hürriyetlere sahip olma konusunda eşit olması, vergi alma, işlenen suçlara ceza verme ve yüklenen sorumluluklar ve ücretlerde adaletli olunması gerekir. Adalet mülkün temelidir. Irk, renk, dil, cinsiyet, zengin veya fakir olma ve benzeri konularda ayrımcılık yapmak toplumsal barışı bozar. Toplumda ayrıcalıklı sınıfların varlığı adalet ve eşitlik ilkesiyle bağdaşmaz. Dinimiz herkesi Allah’n kulu olarak görür. Üstünlük, ırkta, renkte, cinsiyette ve varlıklı olmada değil takvadır.[25] Peygamberimiz bu hususu Veda hutbesinde şöyle dile getirmiştir: “Ey insanlar! Rabb’iniz bir, babanız birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarısınız. Âdem ise topraktır. Allah yanında en değerliniz en muttaki olanınızdır. Arap’ın Arap olmayana bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.”[26] Onurun her türü tecavüzden korunması, özel hayatın gizliliği, mesken dokunulmazlığı, aile sırlarının korunması, kişisel kusur ve hataların araştırılmaması, kişilerin arkadan çekiştirilmemesi ve aile hayatının mahremiyetinin korunması temel insan hakkıdır ve birlikte güven ve huzur içinde yaşamının temel şartıdır. Bunlar, İslam inanç ve ahlakı açısından çok önemlidir. Dinimiz kimsenin evine izinsiz girilmemesini istemekte,[27] onur ve haysiyete saldırıyı, iftira ve gıybeti haram kılmaktadır.[28] وَلاَتَحَسَّسُواوَلاَتَجَسَّسُوا “Birbirinizin eksikliğini görme ve işitmeye çalışmayın, birbirinizin özel ve mahrem hayatını araştırmayın.”[29] إِنَّكَإِناتَّبَعْتَعَوْرَاتِالنَّاسِأَفْسَدْتَهُمْ “İnsanların kusurlarını araştırıp ortaya çıkarırsan oları fesada sürüklemiş olursun.”[30] اَلْمُسْلِمُاَخُواالْمُسْلِمِلاَيَخُونُهُوَلاَيَكْذِبُهُوَلاَيَخْذُلُهُكُلُّالْمُسْلِمِعَلَىالْمُسْلِمِحَرَامٌعِرْضُهُ

وَمَالُهُ
وَدَمُهُ “Müslüman
müslümanın kardeşidir. Ona hainlik etmez. Onu yalanlamaz. Onu yardımsız ve
yüz üstü bırakmaz. Her müslümanın diğer Müslümana
ırzı, malı ve kanı haramdır.”[31] Evrensel insan hakları beyannamesinde bu husus
şöyle ifade edilmiştir: “Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya
yazış­ması hususunda keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere
maruz kalmaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korumağa hakkı
vardır.” (Md. 12) Din ve ibadet özgürlüğü; birlikte güven ve
huzur içinde yaşamının temel şartlarından biridir. Dinimiz insanlara tam bir inanç
özgürlüğü; tanıdır. Dileyen Müslüman olur, dileyen
müşrik, kâfir, Hristiyan, Yahudi olarak yaşar.[32] Peygamberimiz (a.s.)
Mekke’de insanları dine davet etti, ancak kimseyi dini kabule zorlamadı. Din
özgürlüğü;
د۪ينُكُمْ
وَلِيَ د۪ينِ
لَكُمْ “Sizin dininiz size, benim dinim de
banadır”[33] anlamındaki ayetle dile getirildi. Medine’de ise,
لَآ
اِكْرَاهَ
فِي الدّ۪ينِ
قَدْ
تَبَيَّنَ
الرُّشْدُ
مِنَ
الْغَيِّۚ “Dinde zorlama
yoktur. Ç ünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır[34] anlamındaki ayetle
vurgulandı. Bu itibarla bir insan, bir dini kabul etmeye veya ibadet etmeye zorlanamayacağı gibi,
inandığı bir dini veya o dinin gerektiği ibadetleri terk etmeye de zorlanamaz ve bu konuda engel
çıkartılamaz. Din özgürlüğü; inanıp-inanmama, ibadet edip etmeme
hürriyetini içerdiği gibi, o dini öğrenme ve başkalarına öğretme hakkını da
içerir. İslam dini, insanların tam bir dön özgürlüğü;
içinde olmalarını ister. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde bu hak şöyle ifade
edilmiştir: “Her şahsın, fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır, bu hak, din veya
kanaat değiştirmek hürriyetini, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık
olarak veya özel surette öğ­retim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle açıklama
hürriyetini gerektirir.” (Md.18) Sonuç olarak; birlikte yaşamının temel şartı o
toplumda yaşayan insanların görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi, insan haklarına
riayet etmesi, birlikte yaşadığı insanlara ihsanda bulunması ve saygı göstermesi gerekir. Şu
hadislerin birlikte yaşamının ilkelerini ortaya koymaktadır:
وَالَّذِى
نَفْسِى
بِيَدِهِ
لاَتَدْخُلُ
08;نَ
الْجَنَّةَ
حَتَّى
تُؤْمِنُوا

وَلاَ
تُؤْمِنُوا
حَتَّى
تَحَابُّوا
“Nefsim kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki iman etmedikçe cennete
giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş
olamazsınız.”[\[35\]](#)
لاَيُؤْمِنُ
اَحَدُكُمْ
حَتَّى
يُحِبَّ
لاَِخِيهِ
مَا يُحِبُّ
لِنَفْسِهِ
“Sizden biriniz kendisi için sevip arzu ettiği şeyi mümin kardeşı için de
sevip arzu etmedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş olamaz.”[\[36\]](#)
اَلْمُوْمِن
15; يَأْلَفُ
وَيُؤْلَفُ
وَلاَ خَيْرَ
فِيمَنْ لاَ
يَأْلَفُ
وَلاَ
يُؤْلَفُ “Mümin
başkalarıyla hoş geçinir ve kendisiyle hoş geçinilir. Başkalarıyla hoş
geçinmeyen ve kendisiyle hoş geçinilmeyen kimsede hayır yoktur.”[\[37\]](#)
لاَتَقَاطَع
15;وا وَلاَ
تَدَابَرُوا
وَلاَ
تَبَاغَضُوا
وَلاَتَحَاس
14;دُوا
وَكُونُوا
عِبَادَ
اللَّهِ
اِخْوَانًا
وَلاَ
يَحِلُّ
لِمُسْلِمٍ
اَنْ
يَهْجُرَ
اَخَاهُ
فَوْقَ
ثَلاَثٍ “(Ey müminler!),
Birbirinizle ilgiyi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize kin tutmayın, haset
etmeyin, kardeşler olun. Bir müslümanın üç günden fazla kardeşine
dargın durup onu terk etmesi helal olmaz.”[\[38\]](#)

[illegible]

[\[13\]](#) Ebû Dâvûd, Nikâh, 42. [\[14\]](#) Nisa, 4/34. [\[15\]](#) bk. Beled, 90/14; Buhârî, Edeb, 22; Tirmizî, Birr, 44s. [\[16\]](#)<span

[islam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)